

บทที่ 2

ภาษาศังคมศาสตร์ : การใช้คำแบบองค์รวม

ในข้อเขียนทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไปนั้น เราจะพบคำเหล่านี้ปรากฏอยู่เนือง ๆ เช่นคำว่า สถาบัน สังคม รัฐ ครอบครัว ระบบเศรษฐกิจ กฎหมาย ฯลฯ อันเป็นคำที่บ่งถึงกลุ่มคนหรือสถาบันบางอย่าง คำเหล่านี้เราเรียกรวมกันว่า คำแบบองค์รวม ประโยคที่มีคำแบบองค์รวมนี้ปรากฏเราเรียกว่าเป็นข้อเท็จจริงทางสังคม (societal facts)

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าภาษาศังคมศาสตร์เป็นภาษาที่เต็มไปด้วยคำแบบองค์รวม และข้อความที่ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงทางสังคม แม้แต่ข้อความเช่น "นางสาว ก เป็น ศัลยแพทย์" ก็ถือว่าเป็นข้อความที่ระบุถึงนัยแห่งข้อเท็จจริงทางสังคม เนื่องจากเราจะเข้าใจคำว่า "ศัลยแพทย์" ได้ เราจะต้องมีความเข้าใจถึงระบบการแพทย์ โรงพยาบาล ฯลฯ เป็นปฐมเสียก่อน นักปรัชญาไม่ว่าฝ่ายที่สนับสนุนลัทธิปัจเจกชนนิยม เชิงระเบียบวิธีหรือคัดค้านต่างก็ไม่ปฏิเสธความจำเป็นของการใช้คำแบบองค์รวมและข้อเท็จจริงทางสังคม เหล่านี้ในฐานะที่เป็นภาษาหลักในการบรรยายและอธิบายในสังคมศาสตร์ แต่ประเด็นสำคัญที่เป็นที่ถกเถียงกันก็คือ การใช้คำแบบองค์รวมและข้อเท็จจริงทางสังคมนี้มีความเชื่อมโยงกับทัศนคติการมองสังคมโดยยึดโครงสร้างสังคมเป็นหลักที่เรียกกันว่า ลัทธิองค์รวม (holism) มากน้อยเพียงไร

ทว่าก่อนอื่นเราต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่าแนวความคิดเกี่ยวกับลัทธิองค์รวม นั้นแยกออกเป็น 2 แนวทาง นั่นคือ ลัทธิองค์รวมโดยเนื้อหา (holism of content) และ ลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบ (holism of form)

ลัทธิองค์รวม โดยเนื้อหามีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า ลักษณะของสังคมโดยรวมแตกต่างกันในเชิงคุณภาพจากลักษณะขององค์ประกอบของมัน ทฤษฎีสังคมจะต้องยอมรับว่าสังคมเป็นองค์รวมที่มีความเป็นจริงในตัวมันเอง คือมีสถานะทางภววิทยาแยกออกจากองค์ประกอบของมันได้ และการเข้าใจองค์รวมเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าใจโลกสังคม

ลัทธิองค์รวม โดยเนื้อหา ก็เช่นเดียวกับทัศนะ การมองสังคมโดยยึดโครงสร้างสังคม เป็นหลักลัทธิอื่น ๆ คือนิยามสังคมเป็นความสัมพันธ์ นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล และปัจเจกบุคคลกับโลก ความสัมพันธ์นี้ยังคงอยู่แม้เมื่อปัจเจกบุคคลนั้นตายไปหรือเปลี่ยนแปลง ตัวบุคคลเป็นคนอื่น การศึกษาสังคมจึงควรพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพต่าง ๆ มากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคน เช่น ครอบครัวคือความสัมพันธ์ระหว่าง 3 สถานภาพ คือ พ่อ แม่ ลูก¹ นอกจากนี้ ตามทัศนะของลัทธิองค์รวมโดยเนื้อหานี้ยังเห็นว่า เราจะเข้าใจพฤติกรรม ที่แท้จริงของปัจเจกบุคคลคนหนึ่งที่มีต่ออีกคนหนึ่ง ได้ก็ต่อเมื่อเรามองพฤติกรรมของพวกเขาในรูป ของสถานะและบทบาทเท่านั้น และแนวความคิดเรื่องสถานะและบทบาทจะไร้ความหมาย นอกเสียจากเราต้องตีความมัน ในรูปขององค์การทางสังคมที่มีปัจเจกบุคคล เป็นสมาชิกอยู่ สถานะ ทางสังคมจึงไม่อาจลดทอนลง เป็นเพียงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ ถ้าหากเราลดทอนมัน พฤติกรรมนั้นจะไม่ถูกอธิบายอันหมายถึง เข้าใจไม่ได้ ดังนั้นในการอธิบายทุกครั้งจะมีแนว ความคิดเกี่ยวกับสังคมปรากฏอยู่เสมอ²

แนวความคิดว่าสถานะทางสังคมลดทอนไม่ได้นี้ เกี่ยวข้องกับค่านิยามสังคมประการ ที่สอง นั่นคือสังคมมีระดับทางภววิทยาหรือการมีอยู่ที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่เราเห็นโดยผิวเผิน³ กลุ่มคนและสถาบันต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะที่ปัจเจกบุคคลไม่มี สังคมไม่ใช่แค่การรวมกันของ ปัจเจกบุคคลทั้งหลาย แต่การรวมกันนี้ก่อให้เกิดคุณภาพใหม่ที่อยู่นอกเหนือการกำหนดของ

¹ Ian Craib, Modern Social Theory (New York : St. Martin's Press, 1984), p. 22.

² Maurice Mandelbaum, "Societal Facts," in Modes of Individualism and Collectivism, ed. John O'Neill (London : Heinemann, 1973), p. 225.

³ Craib, Modern Social Theory, p. 23.

ปัจเจกบุคคล กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือองค์รวมมิใช่ผลรวมของส่วนประกอบ องค์รวมมีฐานะทางภววิทยา เป็นเอกเทศในตัวเอง

ส่วนลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบไม่ได้สนใจเนื้อหาทางทฤษฎีสังคม แต่เน้นหนักที่โครงสร้างของทฤษฎี นั่นคือคำต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างไร ลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบเป็นทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคำต่าง ๆ ในทฤษฎี ตามทัศนะนี้เห็นว่าคำแต่ละคำมีความหมายจากความสัมพันธ์ที่มันมีกับคำอื่น การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ๆ หนึ่งจะมีผลกระทบต่อคำอื่น ๆ ทั้งหมดหากดูเพียงผิวเผินลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบนี้น่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้โดยไม่มีปัญหาอะไร ทว่าจริง ๆ แล้วมันเป็นที่น่าท้อใจให้เกิดการโต้แย้งอย่างมากเนื่องจากปัญหาของมันอยู่ที่การทดลองสมมติฐาน เราจะเข้าใจประเด็นนี้ได้ชัดเจนขึ้นหากเทียบลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบกับวิธีการของประจักษ์นิยม (empiricism)

ตามลัทธิประจักษ์นิยม การทดลองสมมติฐานคือการตรวจสอบว่าสมมติฐานนั้นสามารถยืนยันด้วยหลักฐานที่เป็นเอกเทศจากทฤษฎีได้หรือไม่ ข้อมูลที่ใช้ทดสอบมี 2 อย่างคือข้อความที่ได้มาจากการสังเกต (observation statements) หมายถึงข้อมูลที่ได้มาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสของเรา และความจริงเชิงวิเคราะห์ (analytic truths) หมายถึงข้อความที่มีค่าความจริงเนื่องมาจากความหมายของคำ โดยไม่จำเป็นต้องยืนยันด้วยประสบการณ์ เช่น "หนึ่งโหลมีสิบสองอัน" เป็นต้น ดังนั้นตามทัศนะของลัทธิประจักษ์นิยมนั้น การทดลองสมมติฐานและหาค่าความจริงจึงดูจากโลกและความหมายของคำ

แต่ลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบเห็นว่าไม่มีข้อเท็จจริงหรือความหมายที่เป็นอิสระจากทฤษฎี เนื่องจากคำในทฤษฎีนั้นให้ความหมายซึ่งกันและกัน ตรงกันข้ามกับทฤษฎีฐานนิยมที่เห็นว่ามี ความแตกต่างระหว่างข้อความทางทฤษฎีกับข้อความจากการสังเกต นักคิดที่สำคัญที่เสนอลัทธิองค์รวมโดยรูปแบบ เช่น ดับลิว.วี.โอ. ไควน์ (W.V.O. Quine) ซึ่งเห็นว่าแม้แต่ความหมายของคำที่มักถือกันว่าได้มาจากการสังเกต เช่นคำว่า "สี่เหลี่ยม" หรือ

"สีแดง" ก็มิได้มาจากการที่มันตรงกับคุณสมบัติบางอย่างในโลก แต่ความหมายของมัน ได้มาจากความสัมพันธ์ที่มันมีต่อคำอื่น ๆ ในทฤษฎีซึ่ง เป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานของความ เป็นสีเหลืองหรือความเป็นสีแดง ดังนั้น ความเชื่อของเราว่าวัตถุไหนจัดว่าเป็นสีแดง บ้างจึงขึ้นอยู่กับความ เชื่ออื่น ๆ ที่เรายึดถืออยู่ เช่นความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ของแสงกับสีหรือสเปกตรัม หรือความเชื่อว่าเป็นประสาทสัมผัสของเราเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ เป็นต้น

ดังนั้นการสังเกตจึงมิใช่ภาพสะท้อนความเป็นจริง แต่เป็นการตีความประสบการณ์ ของเราด้วยความเชื่อที่เรามีอยู่ นี้รวมถึงความจริงเชิงวิเคราะห์ด้วย ทักษะของลัทธิองค์รวม โดยรูปแบบจึง เป็นการคัดค้านบรรทัดฐานความจริงแบบประจักษ์นิยม โดยสิ้นเชิง ในประการแรก ไม่มีจุดยืนที่เป็น เอกเทศในการทดสอบข้ออ้างต่าง ๆ เราต้องใช้บรรทัดฐานภายในตัวทฤษฎีเอง ประการที่สอง ไม่มีจุดยืนเป็นกลางในการ เปรียบเทียบทฤษฎีต่าง ๆ เราจะปฏิเสธ ทฤษฎีหนึ่งได้ด้วยจุดยืนของอีกทฤษฎีหนึ่ง เท่านั้น

หากเราสนับสนุนลัทธิองค์รวม โดยรูปแบบจะทำให้เราต้องยอมรับว่าไม่อาจหาความแน่นอน ที่เป็นกลางได้และบรรทัดฐานของความจริง เป็น เรื่องการปฏิบัติในสังคม นี่คือเหตุที่ทำให้ ทักษะนี้ถูกโต้แย้งมากเพราะตามทักษะนี้ความจริงแทบไม่สัมพันธ์กับโลก เลย

เท่าที่กล่าวถึงลัทธิองค์รวม โดยเนื้อหาและลัทธิองค์รวม โดยรูปแบบมาพอสมควร ก็เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าจริง ๆ แล้วลัทธิ องค์รวมทั้งสองแนวทางนี้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ใน ทางตรรกะ เราสามารถสร้างทฤษฎีที่รูปแบบ เป็นแบบลัทธิองค์รวมแต่เนื้อหา เป็นแบบลัทธิ บัจเจกชนนิยมได้ ในทำนองเดียวกันเราก็สามารถสร้างทฤษฎีที่รูปแบบ เป็นแบบลัทธิบัจเจก- ชนนิยมแต่เป็นลัทธิองค์รวม โดยเนื้อหา ดังนั้นนักปรัชญาทั้งหลายที่จะอ้างถึงต่อไปในการ กล่าวถึงการถกเถียง เกี่ยวกับการใช้คำแบบองค์รวม ในสังคมศาสตร์นั้นแต่ละคนอาจจะสนับสนุน ลัทธิองค์รวมแบบใดแบบหนึ่งโดยไม่จำเป็นว่าจะต้องสนับสนุนทั้งสองแบบ อย่างไรก็ตามแม้ว่า ในทางปรัชญานั้น การถกเถียงส่วนใหญ่จะ เน้นหนักอยู่ที่ลัทธิองค์รวม โดยรูปแบบเป็นหลัก ทว่า ในทางสังคมศาสตร์นั้น ปัญหา เรื่องการใช้คำแบบองค์รวมแทบทั้งหมด เป็นปัญหา เรื่องลัทธิองค์รวม

โดยเนื้อหา นั่นคือการถกเถียงกันว่าทฤษฎีสังคมควรให้ความสำคัญต่อหน่วยในการอธิบายอย่างไร เป็นอันดับแรก บัจเจกบุคคลหรือโครงสร้าง⁴ ในวิทยานิพนธ์นี้จะเน้นเฉพาะลัทธิองค์รวมโดยเนื้อหา เช่นกัน

ปัญหา เรื่องการ ใช้คำแบบองค์รวม ในทางสังคมศาสตร์นั้น เกี่ยวข้องอยู่กับประเด็น 2 ประเด็นคือ การบรรยายกับการอธิบาย การบรรยายคือการกล่าวว่ามีสิ่ง ๆ หนึ่งคืออะไร โดยพูดถึงลักษณะของมัน ส่วนการอธิบายคือการกล่าวว่ามีสิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น นั่นคือมันสัมพันธ์กับเหตุการณ์อื่นอย่างไร การบรรยายนั้นในตัวมันเองไม่ใช่การอธิบาย

ปัญหา เรื่องการ ใช้คำแบบองค์รวมที่ เกี่ยวข้องกับประเด็น เรื่องการบรรยายนั้น คือโครงสร้างหรือกลุ่มคน เป็นสิ่งที่วิเคราะห์แบ่งแยกได้หรือไม่ มันสามารถถูกลดทอนเป็นความรู้สึกและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลที่ประกอบกันขึ้น เป็นกลุ่มได้หรือไม่ เราสามารถนิยามคำแบบองค์รวม ในรูปของพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้หรือว่าคำแบบองค์รวมมีฐานะทางภววิทยาเป็นเอกเทศออกไป หากเป็นในประการหลังเราจะระมัดระวังที่คำแบบองค์รวม บังชี้ถึงได้อย่างไร และมันมีความสัมพันธ์กับปัจเจกบุคคลในรูปแบบไหน ทั้งหมดนี้คือปัญหา เรื่องการบรรยายเหตุการณ์สังคมที่จะทำให้เราเกิดความชัดเจนว่าเมื่อเราใช้คำ แบบองค์รวมนั้น เรากำลังพูดถึงอะไร

ในประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับการอธิบายนั้น เนื่องจากการอธิบายต้องอยู่ในรูปแบบของข้อความ มันจึง เกี่ยวพัน กับข้อเท็จจริงทางสังคม (ประโยคที่มีคำแบบองค์รวมปรากฏ) ปัญหาของการอธิบายคือการหาเหตุผลหรือข้อความทั่วไป เราสามารถสร้างทฤษฎีสังคมที่มีแต่คำแบบองค์รวมที่นำไปใช้ทำนายปรากฏการณ์สังคมได้หรือไม่ ถ้าเราสามารถสร้างทฤษฎีสังคม ซึ่งใช้แต่คำแบบองค์รวมและสามารถอธิบายรวมทั้งทำนายได้อย่างครอบคลุมเพียงพอ เราก็แสดงให้เห็นได้ว่าทฤษฎีมหามุขในทางประวัติศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่ไม่เหมาะสมและการศึกษาสังคมไม่จำเป็นต้องใช้ปัจเจกบุคคล เป็นหน่วยพื้นฐานในการอธิบาย⁵

⁴ Susan James, The Content of Social Explanation, (London : Cambridge University Press, 1984), p. 2-6.

⁵ May Brodbeck (ed.). Readings in the Philosophy of the Social Sciences (New York : Macmillan, 1968), pp. 239-240.

ปัญหาอย่างหนึ่งที่มักจะเกิดขึ้น เมื่อมีการถกเถียงกันเกี่ยวกับเรื่องการใช้คำแบบ
 องค์กรก็คือการสับสนระหว่างการบรรยายกับการอธิบาย ถ้าคำแบบองค์กร เป็นสิ่งที่
 สามารถวิเคราะห์แบ่งแยกได้ให้อยู่ในรูปของข้อความ เกี่ยวกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล
 การวิเคราะห์แบ่งแยกได้นี้ เป็นเรื่องของการนิยามหรือการแปลความหมายของคำซึ่ง เป็น
 ประเด็นของการบรรยาย แต่การแปลหรือการนิยามนี้ไม่ใช่ประเด็นหลักของการถกเถียง
 เกี่ยวกับปัญหาเรื่องการใช้คำแบบองค์กร เพราะถึงแม้ว่าจะสามารถแปลคำแบบองค์กร
 ได้มาก ๆ หรือได้ทั้งหมด ก็มีได้หมายความว่า การแปลนี้จะช่วยให้ทฤษฎีสังคมที่มีแต่คำแปล
 คำแบบองค์กรมีพลังการอธิบายมากกว่าทฤษฎีสังคมที่ใช้คำแบบองค์กร ตรงกันข้าม
 ทฤษฎีสังคมแบบนั้นอาจยืดขาด เย็น เยื่อจนหมดพลังการอธิบายไปก็ได้ ดังนั้น ประเด็นหลัก
 ของการถกเถียงปัญหาเรื่องการใช้คำแบบองค์กร จึงน่าจะอยู่ที่การลดทอนทฤษฎีมากกว่า
 นั่นคือถ้าทฤษฎีสังคมที่ยึดระเบียบวิธีแบบลัทธิองค์กรสามารถถูกลดทอน เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับ
 พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ นั่นหมายความว่าทฤษฎีแบบนั้นมีพลังการอธิบายมากกว่า
 เพราะทฤษฎีที่มาลดทอนย่อมถือว่ามีความครอบคลุมกว่าทฤษฎีที่ถูกลดทอน แต่นั่นไม่ได้
 หมายความว่าหากการลดทอนเป็นไปได้ เราจะต้องตัดทฤษฎีที่ถูกลดทอนทิ้งไป เรายัง
 ศึกษาทฤษฎีที่ถูกลดทอนต่อไปได้ โดยถือว่ายังมีประโยชน์อยู่ เช่น มันทำให้การศึกษาง่าย
 และสะดวกขึ้น ยกตัวอย่างในทางวิทยาศาสตร์ แม้จะยอมรับกันว่าเคมีสามารถถูกลดทอน
 เป็นฟิสิกส์ได้ แต่เราก็ก็นักศึกษาวิชาเคมีกันอยู่ มิได้ตัดวิชาเคมีทิ้งไปเสียเลย เพราะ
 การศึกษาโมเลกุลซึ่งเป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าอะตอม เป็นสิ่งที่ง่ายและสะดวกกว่าในบางกรณี
 ฉะนั้นการลดทอนที่จะกล่าวถึงในบทต่อไปจึง เน้นที่การลดทอนทฤษฎีมากกว่าแค่การแปลคำ
 แบบองค์กร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย